

FR ROJEC:

Na razpotju.

Enodejanka s petjem. (Osebe deloma v simboliških podobah.)

Osebe: Janko. Njegov očim. Nadloga. Milosrčnost, Dobra misel, vile.
Romarica, kramarica, ženjica, gospod, gospa.

(Konec.)

Sedmi prizor.

Gospod, gospa.

O b a (stojita na porobju in gledata za ženjico med njenim petjem).

G o s p a: Tudi peti zna lepo. Meni jako ugaja njen samozavesten, a vljuden nastop.

G o s p o d: Jaz sem kar naravnost iznenaden ob ti nenavadni dekliški prikazni. Zdi se mi, kakor da bi zares plaval duh velikega nesmrtnega pesnika nad to pokrajino in vodil ljudstvo po potih izobrazbe v lepše dni. Narod s tako vrlo in zdravo mladino, kakor je ta deklica, ima bodočnost.

G o s p a (se obrne proti vasi): Natančno si morava ogledati ves ta kraj tudi od blizu po drugih zanimivostih.

G o s p o d (obrne se): Da, draga moja! Tudi jaz sem teh misli. Morda najdeva tukaj še kaj lepšega in dragocenejšega.

G o s p a (kaže pred se): Ah! Poglej, kako diven je ta skrivnostni slovenski kotiček!

G o s p o d: Zares krasna živa pokrajinska slika! Kakor mično gorsko mestece pod sivkasto megleno kopreno leži pesnikova rojstna vas pred nama. Deklica je nama povedala resnico. Ko solnce bolje ogreje in očisti zrak, se napotiva tja. Zdaj pa si še oglejva to znamenito porobje! (Obrne se in gre proti drevesu.)

G o s p a (gre za njim): Poglej, pesnikova klopica!

G o s p o d: Kako vabljiva! Nad njo pa tablica z napisom. (Čita.)
»Tu je rad počival in snoval svoje nesmrtnne pesmi naš dični pesnik

Franjo.« (Ozre se še na levo in desno.) Vse jako idilično! Morda bi ne škodilo nama tudi nekoliko počitka tukaj. (Sede na klopico.)

Gospa: Prav imaš. (Sede zraven njega.) Ali slišiš, kako veselo naju pozdravljajo ljubi ptički od vseh strani s svojimi sladkimi pesmicami? Nikdar ne pozabim tega lepega jutra!

(Kratek odmor. Glasno ptičje petje.)

Osmi prizor.

Kakor prej, kramarica.

Kramarica (porivajoč svoj voziček pred seboj pride izza ozadja od leve in gre za porobjem proti desni).

Gospod: Zgodaj ste odrinili na pot, ljuba žena, zgodaj! Kaj peljete na vozičku?

Kramarica (se ustavi in pogleda gospoda): Kramarsko blago, žlahtni gospod! Ali bi mar radi kaj kupili zase ali za milostno gospo? Lepe reči imam. Ali naj pokažem?

Gospod: Hvala! Ne potrebujem za svoj dom. Toda, če bi na vas naletel v kaki vasi, bi hotel vas nekoliko razbremeniti v korist ondotnim siromakom.

Kramarica (porine voziček dalje do steze, tam ga popusti na poti in gre prazna po stezi navzgor proti gospodu. Med tem govori.) A tako, tako. Jako dober gospod ste potemtakem. Škoda, da niste bili že nekoliko prej tukaj. Morda bi bili s svojo dobroto preprečili žalostno zgodbo, ki se je ravnokar tu izvršila z ubogim dvanajstletnim Jankom, doma iz bližnje vasi.

Gospod: Kaj se je zgodilo z nesrečnim otrokom?

Kramarica: Njegov hudobni, pijani oči ga je pognal po svetu. Mati mu je na smrtni postelji v največji zapuščenosti in bedi. Lahko si mislite, kako težak in britek je bil odhod za malega pregnanca.

Gospod: Kod in kam je odšel?

Kramarica: Tja gor po cesti je zavil. Poglejmo, morda ni še daleč.

Vsi (vstopijo se pod drevesom na rob in gledajo čez gledalce v daljavo na desno).

Kramarica: Ga že vidim. (Pokaže z roko.) Glejte, tam-le gori po cesti koraka počasi.

Gospod: Vidim ga.

Gospa: Jaz tudi. Večkrat postoji in se ozre nazaj.

Kramarica: Poslavlja se s pogledi in z mislimi od svojega rojstnega kraja. Kmetiška deklica hiti za njim.

Gospa: To je brhka ženjica, ki sva jo prej srečala tu doli.

Gospod: Resnično.

(V pesnikovi in Jankovi rojstni vasi na kratko pozvoni z dvema zvonovoma k maši.)

Gospa : Deček se je ustavil in odkril.

Kramarica : Gotovo zdaj pošilja svoje misli v molitvi pred oltar k službi božji, ko so ga opomnili nanjo glasovi domačih zvonov.

Gospa : Deklica ga je došla in govori z njim.

Gospod : Zdaj se je mali potnik obrnil, zdaj gre s hitrimi koraki doli nazaj. Kam se je namenil?

Kramarica : Najbrž ga je pregovorila in obrnila deklica. Kam, tega ne vem.

Gospod : Zanima me ta tragični slučaj. Jaz sem namreč belodvorski graščak, grof Dobroslav. Pred kratkim mi je padel v vojni edini sin. Bližnjih sorodnikov nimam. Doma mi ni več strpeti. Vozim se s svojo soprogo okrog po deželi, da tu in tam pomagava ubožnim ljudem s svojim imetjem, obenem pa tudi iščeva vrednega naslednika, toda do zdaj brez uspeha.

Kramarica : A, Vi ste oni blagi grof?! (Prikloni se mu.) Velika čast in sreča mi je ... Prosim, pomagajte tudi nesrečnemu siromačku Janku!

Gospod : Ali je lepega vedenja in dobrega srca?

Kramarica : Utrjen je v trpljenju ter v vseh lepih in dobrih lastnostih. Sami se boste prepričali. Pohitim mu naproti ter ga pošljem k vam, da ne zaide kam drugam.

Gospod : Prosim!

Kramarica (se vrne naglo k svojemu vozičku in odhiti z njim navzdol in potem na desno spredaj za kulise vabeč z eno roko Janka k sebi).

Deveti prizor.

Gospod, gospa, pozneje Janko.

Gospa : Neki notranji glas mi pravi, da tukaj najdeva pravega naslednika. Na vsak način vzameva tega dečka s seboj na svoj dom.

Gospod : Videti ga hočem, če je zdrav.

Gospa : Je že tukaj. Kaj ljubezniv in brhek otrok!

Janko (pride od desne spredaj in hiti gor po poti do steze, kjer hoče na porobje).

Gospod : Kam si se napotil, ljubi deček?

Janko (se odkrije): Gori na tem-le robu, kjer se tako lepo vidi na mojo rojstno vas, bi še rad pomolil za srečno pot v tujino ter se v duhu poslovil od cerkve, očetovega groba in bolne matere.

Gospod : Lahko opustiš to. Pojdi z menoj! Vzamem te na svoj grajski dom. Tam boš odslej meni služil in delal po svojih močeh. Ako boš vedno tako pošten, dober in priden, kakor si bil doslej, te hočem očetovsko poplačati. Ali bi šel z menoj?

Janko : Zakaj ne, dobri gospod. Ali prej bi se vendar še rad poslovil tukaj.

Gospod: Tudi poslovil se boš lahko od doma, toda na lep in dostojen način. Peljemo se zdaj v bližnje mesto, kjer ti kupim novo, gosposko obleko, za tvojo bolno mater pa zdravil in raznih živil. Potem se peljemo v svetli kočiji v tvojo rojstno vas, kjer se lahko osebno posloviš od vsega, kar ti je tam milo in drago.

Janko: Oh, gospod, v našo vas se jaz več ne smem vrniti! Moj očim ima težko in ostro sekiro!

Gospa (ga gleda sočutno): Ubožec!

Gospod: Ne boj se več svojega hudega očima! Vso oblast in moč je izgubil nad teboj. Odslej boš pod mojim varstvom, a on nima nobene pravice več do tebe!

Janko: Če je tako, pa že grem z vami takoj.

Gospod: Torej pojdimo! (Stopi proti Janku, ga prime za roko in odide z njim navzdol v ospredje.)

Gospa (stopa za njima).

Gospod (pomiga z roko pred se): Hej, kočijaž, zapelji bliže, se vrnemo v mesto!

(Drdranje kočije in konjska kopita se zopet zasliši izza sprednjih kulis.)

Vsi (odidejo na levo spredaj).

Deseti prizor.

Milosrčnost, Dobra misel, Nadloga.

Vse tri (stoje v prvotnih oblekah zgoraj na robu pod drevesom in gledajo za odhajajočimi. Prvi dve brez knjig. Milosrčnost stoji v sredi, z eno roko objame Dobro misel okrog vratu, z drugo kaže in krili po zraku. Nadloga se jezno obrne v stran in odide v gozdič ob tretji kitici pesmi, ki jo navdušeno pojeta Milosrčnost in Dobra misel):

Igrača mogočne usode
je vaše življenje, ljudjé;
tu blagri vsi sreče, svobode,
tam suženjstvo, jok in solzé!

Pravico, ki bi razsodnica
vam morala biti vsekdar,
imá na verigi krivica,
in v stran jo potiska denar.

Nalogo sva misli nadeli
pot krivo zravnovati, vam,
in danes sva zopet oteli
trpina sovražnim sestrám.

Le pojdi zdaj, deček, tja k sreči,
saj vse to zaslužil si ti;
ne zabi pa brata v nesreči,
obriši mu solzne oči!

Zagrinjalo pade.

